

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHARRIÈRE, HENRI

Papillon / Henri Charrière ; trad.: Carmen Gheorghiu. - Bucureşti : Orizonturi, 2016.

2 vol.

ISBN 978-973-736-322-0

Vol. 2. - 2016. - ISBN 978-973-736-324-4

I. Gheorghiu, Carmen (trad.)

821.133.1-94=135.1

Corector: Lucia Gruescu

Tehnoredactor: Puiu Enache

Coperta: Puiu Enache

© Editions Robert Laffont, S.A., Paris, 1969

Editura ORIZONTURI - Bucureşti

Bdul Libertăţii, nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20

telefon: 021.317.76.79, 0744.531.333

e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

Henri Charrière

PAPILLON

**

Traducere de **Carmen Gheorghiu**

Editura ORIZONTURI

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA ORIZONTURI:

● VRACIUL

ROMANE CELEBRE CONTINUATE:

- SCARLETT (continuarea romanului „PE ARIPILE VÂNTULUI“)
- DIN NOU LA PEMBERLEY (continuarea romanului „MÂNDRIE ȘI PREJUDECATĂ“)
- ÎNTOARCEREA LUI HEATHCLIFF (continuarea romanului „LA RĂSCRUCE DE VÂNTURI“)
- ALĂTURI DE EDWARD (continuarea romanului „JANE EYRE“)

VIAȚA PE INSULA ROYALE

Abia ajunși în curtea lagărului, suntem înconjurați cu o atenție binevoitoare de toți ocnașii. Îl regăsesc pe Pierrot Nebunul, Jean Sartrou, Colondini, Chissila. Trebuie să ne ducem toți trei la infirmerie, ne spune supraveghetorul. Escortați de vreo douăzeci de amici, traversăm curtea pentru a intra la infirmerie. În câteva minute, MATURETTE și cu mine ne trezim c-o duzină de pachete de țigări și de tutun, cafea cu lapte foarte caldă, ciocolată făcută din cacao foarte pură. Fiecare vrea să ne dea câte ceva. Infirmlerul îi face lui Clousiot o injecție cu ulei camforat și una cu adrenalină, pentru inimă. Un negru uscățiv zice: „Infirmlerule, dă-i lui vitaminele mele, are mai multă nevoie decât mine“. E într-adevăr emoționantă demonstrația asta de bunătate solidară față de noi.

Pierre din Bordeaux îmi spune:

— Ai nevoie de ceva bișteri? Până pleci pe insula Royale am timp să fac o chetă.

— Nu, foarte mulțumesc, am. Dar de unde știi că plec la Royale?

— De la contabil. Toți trei. Cred chiar c-o să fiți internați în spital.

Infirmlerul e un bandit din munții Corsicii. Îl cheamă Essari. Mai târziu l-am cunoscut bine, o să istorisesc odată povestea lui, e într-adevăr interesantă. Cele două ore la infirmerie au trecut foarte repede. Am mâncat și am băut pe săturare. Ghiftuiți și mulțumiți, plecăm spre insula Royale. Clousiot a stat aproape tot timpul cu ochii închiși, în afara de clipele când mă apropiam de el și-i puneam mâna pe frunte. Atunci deschidea ochii deja tulburi și-mi spunea:

— Prietene Papi, suntem prieteni adevărați.

— Mai mult decât atât, suntem frați, îi răspundeam.
 Însoții de-un singur supraveghetor, pornim. La mijloc, brancarda cu Clousiot; Maturette și cu mine, de o parte și de alta. La poarta lagărului, toți ocnașii ne spun la revedere și ne urează noroc. Pierrot Nebunul mi-a atârnat de gât o desagă plină cu tutun, țigări, ciocolată și cutii cu lapte Nestle. Maturette a primit și el una. Nu știe cine i-a dat-o. Doar infirmierul Fernandez și un supraveghetor ne însoțesc până la chei. Ne înmânează fiecăruia câte o fișă pentru spitalul din insula Royale. Pricep că, fără să-i mai ceară părerea medicului, ne internează cu de la ei putere. Iată și barca. Șase vâslași, doi supraveghetori înarmați la spate și altul la cărmă. Unul din vâslași e Chapar, cel cu afacerea de la Bursa din Marsilia. E-n regulă, la drum. Ramele pătrund în apă și, în timp ce vâslește, Chapar mă întreabă:

- E-n regulă, Papi? Primeai regulat nuca de cocos?
- Nu, în ultimele patru luni deloc.
- Știi, s-a întâmplat un bucluc. Individul s-a ținut tare. Nu știa decât de mine, dar n-a ciripit.
- Ce-a pățit?
- A mierlit-o.
- Cum aşa, de ce?
- După spusele unui infirmier, se pare că i-au paradit ficatul c-o lovitură de picior.

Coborâm pe cheiul insulei Royale, cea mai mare dintre cele trei insule. Orologiul de la brutărie arată ora trei. Soarele ăsta de după-amiază e foarte puternic, mă orbește și mă încinge serios. Un supraveghetor cheamă doi brancardieri. Doi ocnași, niște matahale, impecabil îmbrăcați în alb, fiecare cu o brătară de forță din piele neagră, îl ridică pe Clousiot ca pe un fulg, iar noi, Maturette și cu mine, păşim în urma lui. Un supraveghetor, cu câteva hârtii în mână, vine după noi.

Drumul, de peste patru metri lățime, e pietruit. Greu de urcat. Din fericire, cei doi brancardieri se opresc când și când, așteptând să-i ajungem. Atunci mă așez pe brațul

brancardei, în dreptul capului lui Clousiot, și-l mângeam ușurel pe frunte și pe creștet. De fiecare dată îmi zâmbește, deschide ochii și-mi spune:

— Dragul meu Papi!

Maturette îl ia de mână.

— Tu ești, puștiulică, șoptește Clousiot.

Pare nespus de fericit că ne simte în preajma lui. Când ne mai oprim o dată, aproape de sosire, întâlnim un grup de corvoadă care merge la lucru. Aproape toți sunt ocnași din convoiul meu. Fiecare, în trecere, ne spune o vorbă bună. Sosind pe platou, în fața unei clădiri pătrate și albe, vedem, așezate la umbră, cele mai de seamă notabilități ale insulelor. Ne apropiem de maiorul Barrot, poreclit „Uscățivul“, și de alți șefi ai penitenciarului. Fără să se scoale în picioare și fără vreo formalitate, maiorul ne spune:

— Ei, n-a fost prea greu la recluziune? Dar ăla de pe brancardă, cine e?

— E Clousiot.

Se uită la el, apoi spune:

— Duceți-i la spital. Când vor ieși de-acolo să mi se dea o notă cu caracterizarea lor, înainte de a-i trimit în lagăr.

La spital, într-o sală mare, bine luminată, suntem instalati în paturi foarte curate, cu cearșafuri și perne. Primul infirmier cu care dau ochii e Chatal, infirmierul săllii sever supravegheata de la Saint-Laurent-du-Maroni. Se ocupă imediat de Clousiot și dă ordin unui supraveghetor să cheme doctorul. Acesta sosește pe la ora cinci. După un examen lung și minuțios, îl văd că dă din cap c-un aer nemulțumit. Îl scrie o rețetă, apoi se îndreaptă spre mine.

— Nu prea suntem prieteni, Papillon și cu mine, îi zice el lui Chatal.

— Mă mir, domnule doctor, e un băiat de treabă.

— Poate, dar s-a dovedit căpățânos.

— Cu ce prilej?

— Cu prilejul unei vizite medicale la recluziune.

— Domnule doctor, îi spun, asta numiți dumneavoasă vizită medicală, să mă examinați printr-o fereastră?

— E un ordin al administrației, să nu se deschidă ușa unui condamnat.

— Foarte bine, domnule doctor, dar sper că dumneavoastră nu sunteți decât pus la dispoziția administrației și că nu faceți parte din ea.

— Mai vorbim noi despre asta altă dată. Am să încerc să vă înzdrăvenesc, pe prietenul dumitale și pe dumneata. Cât despre celălalt, mi-e teamă că-i prea târziu.

Chatal îmi povestește că, bănuit că ar pregăti o evadare, a fost internat în insule. Îmi face totodată cunoscut că Jésus, cel care mă trădase cu prilejul evadării, a fost asasinat de un lepros. Nu cunoaște numele leprosului și mă întreb de n-o fi cumva unul dintre cei care ne-au venit în ajutor cu atâtă generozitate.

Viața ocnașilor din insulele Salvării e cu totul diferită de ceea ce ne-am fi putut închipui. Majoritatea sunt extrem de periculoși, din mai multe motive: în primul rând, toată lumea mănâncă bine, căci se face negoț cu ce vrei și ce nu vrei: alcool, țigări, cafea, ciocolată, zahăr, carne, legume proaspete, pește, langustine, nuci de cocos etc. Așa încât sunt toți sănătoși tun, clima e foarte sănătoasă. Dar cei condamnați pe diverse termene mai au speranța să fie eliberați, în timp ce viața - ce-au avut și ce-au pierdut! - sunt periculoși cu toții. Toată lumea e vărătă până în gât în negoțul zilnic, ocnași și supraveghetori. E un mișmaș nu prea ușor de înțeles. Neveste de-ale supraveghetorilor umblă după ocnași tineri care să le facă treburile gospodăriei - devenindu-le, de cele mai multe ori, și amanții. Li se spune „băieți de casă“. Unii sunt grădinari, alții, bucătari. Categoria asta a transportașilor face legătura între lagăr și locuințele gardienilor. „Băieți de casă“ nu sunt văzuți cu ochi răi de ceilalți ocnași, căci mulțumită lor se poate face tot felul de negoț. Dar nici nu sunt categoriști drept ocnași curați. Niciun om din adevărata branșă nu acceptă să se înjosească

făcând asemenea treburi. Nici de a fi temnici, nici de a lucra la popota supraveghetorilor. Dimpotrivă, plătesc cu bani grei slujbele în care n-au treabă cu paznicii: vidanjori, măturători de frunze, bivolari, infirmieri, grădinari ai penitenciarului, măcelari, brutari, vâslași, factori poștali, paznici ai farului. Toate aceste slujbe sunt ocupate de adevărății ocnași.

Un adevărat ocnaș nu muncește niciodată la corvezile de întreținere a zidurilor, la drumuri, la scări, la plantațiile de cocotieri, adică la corvezile în plin soare sau sub supravegherea caraliilor. Se lucrează de la șapte dimineață până la prânz și de la două la șase după-amiază. Toate astea dau o privire de ansamblu asupra acestui amestec de oameni atât de deosebiți între ei, care trăiesc în comun, deținuți și gardieni, un târgușor în toată puterea cu-vântului, unde totul se comentează, unde totul se judecă, unde toată lumea se studiază și se observă.

Dega și Galgani au venit să-și petreacă duminica împreună cu mine, la spital. Am mâncat pește cu mujdei, ciorbă de pește, cartofi, brânză, am băut cafea, vin alb. Am luat masa în camera lui Chatal: el, Dega, Galgani, Maturette, Grandet și eu. M-au rugat să le povestesc toată evadarea, în cele mai mici amănunte. Dega s-a hotărât să nu mai încerce nicio evadare. Așteaptă din Franța o grătire prin care să i se scadă cinci ani. Cu cei trei pe care i-a făcut în Franța și cu cei de aici, nu mai rămân decât patru ani. S-a resemnat să-i facă. Galgani, în ce-l privește, pretinde că se ocupă de el un senator corsican.

Vine rândul meu. Îi întreb care sunt locurile cele mai prielnice, aici, pentru o evadare. Se dezlaștuie o furtună de proteste. Lui Dega nici prin gând nu i-a trecut, și nici lui Galgani. În ce-l privește, Chatal crede că o grădină are unele avantaje pentru pregătirea unei plute. Cât despre Grandet, mă informează că e fierar la „întreținere“. E un atelier, zice el, unde găsești de toate: zugravi, tâmplari, fierari, zidari, instalatori - vreo sută douăzeci de oameni. Lucrează la întreținerea administrației. Dega, care e

contabil general, mă poate plasa unde vreau. Rămâne să aleg. Grandet îmi propune să facem juma-juma (e starostele jocului de cărti), în aşa fel încât cu ce scot de la cartofori să pot trăi bine fără să-mi cheltuiesc banii din tub. Aveam să aflu mai târziu că-i foarte interesant, dar extrem de periculos.

Duminica a trecut cu o iuțeală surprinzătoare. „S-a și făcut de cinci, zice Dega, care are un ceas frumos, trebuie să ne întoarcem în lagăr“. La plecare, Dega îmi dă cinci sute de franci pentru pocher, căci se încing uneori partide străsnice în sala noastră. Grandet îmi dăruiește un cuțit grozav, chiar de el călit. Este o armă de temut.

— Să umbli întotdeauna înarmat, ziua și noaptea.

— Dar cum rămâne cu perchizitiile?

Majoritatea celor care fac perchizitii sunt temnicii arabi. Când cineva e socotit periculos, au ei grija să nu găsească la el vreo armă, chiar de au simțit-o la pipăit.

— Ne vedem în lagăr, zice Grandet.

Până să plece, Galgani spune că mi-a rezervat un loc în colțul lui și că o să facem parte din același *gurbi* (membrii unui *gurbi* mănâncă laolaltă și banii fiecărui sunt ai tuturor). Dega nu doarme în lagăr, ci într-o cameră din clădirea administrației.

Iată-ne de trei zile aici. Petrecându-mi noptile mai mult la căpătâiul lui Clousiot, încă nu m-am lămurit cum se trăiește în această sală a spitalului, unde suntem vreo șaizeci la număr. Mai târziu, lui Clousiot fiindu-i rău, e izolat într-o cameră unde se mai află un bolnav grav. Chatal l-a îndopat cu morfină. Se teme că n-o să mai apuce dimineața.

În sală sunt câte treizeci de paturi, de o parte și de alta a unui interval lat de trei metri, aproape toate ocupate. Lumina e dată de două lămpi cu petrol. Maturette îmi spune:

— Acolo se joacă pocher

Mă îndrept spre jucători. Sunt patru.

— Pot să intru al cincilea?

— Da, ia loc. Deschiderea e de cel puțin o sută de franci.

— Ca să joci trebuie să ai de trei ori deschiderea, adică trei sute de franci. Poftim fise de trei sute de franci.

Îl dau lui Maturette două sute de franci să-i țină el. Un parizian, pe nume Dupont, îmi spune:

— Jucăm după sistemul englezesc, fără joker. Îl știi?

— Da.

— Atunci dă cărțile, începe tu.

Iuțeala cu care joacă oamenii ăștia e de necrezut. Cel care plusează trebuie să facă repede, altfel starostele jocului zice: „Ai plusat prea târziu“, și trebuie să plătești sec. Am dat aici de o nouă categorie de ocnași: cartoforii. Trăiesc de pe urma jocului, ca să joace, jocul a devenit viața lor. Nu-i interesează nimic altceva. Uită totul: ce au fost, cu ce pedeapsă s-au ales, ce-ar putea face ca să-și schimbe viața. Fie că au drept partener un individ de treabă sau nu, se sinchisesc de un singur lucru: să joace.

Am jucat toată noaptea. Ne-am oprit la cafea. Am câștigat o mie trei sute de franci. Mă îndrept spre patul meu, când Paulo mă ajunge din urmă și mă roagă să-i împrumut două sute de franci ca să continue cu o belotă în doi. Îl trebuie trei sute și n-are decât una. Îl spun:

— Poftim, ține trei sute. Mergem juma-juma.

— Mulțumesc Papillon, ești cu adevărat cel de care am auzit. Rămânem prieni.

Îmi întinde mâna, i-o strâng și pleacă plin de voie bună. Clousiot a murit azi-dimineață. Într-un moment de luciditate, cu o zi înainte, l-a rugat pe Chatal să nu-i mai dea morfină:

— Vreau să mor treaz, așezat în pat, cu prietenii mei la căpătâi.

E strict oprit să intre în camerele de izolare, dar Chatal o face pe barba lui și prietenul nostru a putut să moară în brațele noastre. L-am închis ochii. Maturette era sfârșit de durere.

— Ne-a părăsit camaradul aventurii noastre atât de frumoase. L-au azvârlit la rechini.

Când am auzit vorbele astea: „L-au azvârlit la rechini”, am înghețat. Într-adevăr, în insule nu există cimitir pentru ocnași. Când moare unul, e aruncat în mare la ora şase, la asfințit, între Saint-Joseph și Royale, într-un loc unde mișună rechinii.

Moartea prietenului meu mă face să nu mai suport spitalul. Îl trimit vorbă lui Dega că voi ieși, poimâine. Îmi răspunde printr-o scrisorică: „Roagă-l pe Chatal să-ți dea cincisprezece zile de odihnă în lagăr, să ai răgazul să-ți alegi ocupația care-ți place”. Maturette va mai rămâne în spital un timp. Chatal o să-l ia poate ajutor de infirmier.

De cum ies din spital, sunt condus la administrație în biroul maiorului Barrot, zis „Uscățivul”.

— Papillon, îmi spune el, înainte de a te trimite în lagăr, doream să stau puțin de vorbă cu dumneata. Ai un bun prieten aici, contabilul meu general, Louis Dega. Părerea lui e că nu meriți caracterizările care ne vin din Franța și că-i firesc, considerându-te condamnat pe nedrept, să fii un revoltat permanent. Trebuie să-ți spun că în privința asta nu sunt întru totul de acord cu el. Ce-aș dori să știi e următorul lucru: în ce stare de spirit te află acum?

— Mai întâi, domnule maior, ca să vă răspund, puteți să-mi spuneți ce caracterizări se află în dosarul meu?

— Citește-le singur.

Și-mi întinde o fișă galbenă, pe care scria cam aşa:

„Henri Charrière, zis Papillon, născut la 16 noiembrie 1906, la..., departamentul Ardèche, condamnat pentru omucidere voluntară la muncă silnică pe viață de Curtea cu juri, Sena. Periculos din toate punctele de vedere, trebuie supravegheat îndeaproape. Nu i se vor da îndeletniciri de favoare.

Inchisoarea centrală din Caen: Detinut incorijibil. Capabil să atâțe și să conducă o revoltă. Trebuie supravegheat permanent.

Saint-Martin-de-Ré: Individ disciplinat, dar cu foarte multă influență asupra camarazilor săi. Va încerca să evadeze de oriunde.

Saint-Laurent-du-Maroni: A comis o agresiune sălbatică împotriva a trei supraveghetori și a unui temnicer ca să evadeze din spital. Readus din Columbia. Purtare bună în prevenție. Condamnat la o pedeapsă ușoară: doi ani de recluziune.

Recluziunea din Saint-Joseph: Purtare bună până la eliberare.

— Cu aşa ceva, dragă Papillon, spune directorul când îi restitu fişa, nu ne simţim prea liniștiți, avându-te ca pensionar. Vrei să încheiem un pact?

— De ce nu? Depinde de pact.

— Dumneata ești un om care va face desigur totul ca să evadeze, oricât de greu ar fi. S-ar putea să reușești. Numai că eu mai rămân doar cinci luni director. Știi cât îl costă o evadare pe comandantul insulelor? Un an de soldă obișnuită, adică pierde complet indemnizația pentru colonii; concediul se amână săse luni și e scurtat cu trei. Și, în funcție de concluziile anchetei, dacă s-a făcut vinovat de vreo neglijență, s-ar putea să piardă o tresă. Vezi dar că nu-i de glumă. Pe de altă parte, făcându-mi meseria cinstit, nu pot să te bag într-o celulă sau la carceră numai pentru că ai fi capabil să evadezi. Doar dacă și-ăș născoci vreo vină, dar nu vreau să fac aşa ceva. În consecință, aş prefera să-mi dai cuvântul de onoare că n-ai să încerci să evadezi până ce o să plec din insule. Cinci luni.

— Domnule maior, vă dau cuvântul meu de onoare că n-am să plec cât veți fi aici, dacă nu durează mai mult de săse luni.

— Plec chiar în mai puțin de cinci luni, e absolut sigur.

— Foarte bine, întrebați-l pe Dega, o să vă spună că sunt om de cuvânt.

— Te cred.

— În schimb, vă rog și eu ceva.

— Ce anume?

— În timpul celor cinci luni cât trebuie să rămân aici să pot căpăta îndeletnicirile de care aş fi putut beneficia mai târziu, şi poate chiar să fiu mutat pe altă insulă.

— În regulă, suntem înțeleși. Dar rămâne strict între noi.

— Da, domnule maior.

Îl cheamă pe Dega, care-l convinge că locul meu nu e alături de cei cu bună purtare, ci cu oamenii branșei, în clădirea celor periculoși, unde se află toți prietenii mei. Mi se dă sacul cu toate țoalele de ocnaș, iar maiorul mai vâră în el câțiva pantaloni şi bluze albe confiscate de la croitori.

Iată-mă deci îndreptându-mă spre lagărul central cu doi pantaloni albi impecabili, nou-nouți, și trei bluzoane, cu o pălărie de pai de orez, însotit de un caraliu. Ca să ajungi din clădirea mică a Administrației în lagăr trebuie să străbați tot platoul. Trecem prin fața spitalului supraveghetorilor, de-a lungul unui zid de patru metri care împrejmuiște tot penitenciarul. După ce-am înconjurat aproape tot dreptunghiul asta uriaș, ajungem la poarta principală. „Penitenciarul insulelor – Secțiunea Royale“. Uriașa poartă e din lemn, larg deschisă. Are o înălțime de vreo șase metri. Două posturi de pază, cu câte patru supraveghetori fiecare. Un gradat șade pe un scaun. Niciun fel de pușcă: toți au revolvere. Văd, de asemenea, vreo cinci-șase temniceri arabi.

Când ajung sub portic, ies gardienii. Şeful, un corsican, zice: „Uite unu nou, asta-i de soi“. Temnicerii se pregătesc să mă perchiziționeze, dar îi oprește: „Nu-l săcâiti, lăsați-i catrafusele în pace. Intră, Papillon. În clădirea specială te aşteaptă desigur mulți prieteni. Eu sunt Sofrani. Bine ai venit“.

— Mulțumesc, domnule şef.

Intru într-o curte imensă cu trei clădiri mari. Merg după supraveghetor, care mă duce într-o din ele. Deasupra

ușii, o inscripție: „Clădirea A – Grupul Special“. În fața ușii larg deschise, supraveghetorul strigă:

— Gardianul barăci!

— Ișii face apariția un ocnaș bătrân.

— Uite unu nou, zice şeful, și plecă.

Intru într-o sală dreptunghiulară foarte mare, unde și duc viața o sută douăzeci de oameni. Ca și în prima baracă, la Saint-Laurent, o bară de fier străbate fiecare din laturile lungi, fiind întreruptă doar de spațiul ușii, unde se găsesc niște gratii care nu se închid decât noaptea. Între zid și bara asta stau întinse, foarte rigid, niște pânze care servesc drept pat, botezate hamacuri, deși nu arată. Sunt foarte comode și igienice. Deasupra fiecărei sunt fixate două scânduri, pe care îți poți așeza lucrurile: una pentru rufărie, alta pentru alimente, gamelă etc. Între shirurile de hamacuri, un spațiu de trei metri lățime, „promenada“. Oamenii trăiesc și aici în mici comunități: *gurbiuri*. Sunt *gurbiuri* de numai doi, dar și de zece.

Nici n-am intrat bine, că din toate părțile sosesc ocnași îmbrăcați în alb:

— Papi, vino aici.

— Nu, vino cu noi.

Grandet îmi ia sacul și zice:

— O să facă *gurbi* cu mine.

Îl urmez. Îmi instalează pânza, puternic întinsă, care-mi poate servi drept pat.

— Poftim, uite o pernă de puf, bătrâne, zice Grandet.

Regăsesc o multime de prieteni. Mulți corsicani și marsiliezi, câțiva parizieni, toți prieteni din Franța sau tipi cunoscuți la Sunté, la Conciergerie sau în convoi. Mirat că-i văd acolo, îi întreb:

— Nu sunteți la lucru la ora asta?

Toți fac haz.

— Ah! O să ne imiți în curând. În clădirea asta nimenei nu lucrează mai mult de-o oră pe zi. După aia se întoarce în *gurbi*.